

FOLIUM CLASSICUM

Nro 78
21.9.2010

Tässä numerossa:

Puheenjohtajan tervehdys	Olli Salomies	3
Didon kirje Aeneaalle – epätoivon joutsenlaulu	Karoliina Ignatius	4
Argeadit Anthemuksessa: Makedonia 400-luvulla eKr.	Elina Salminen	11
Keväällä 2010 palkitut ylioppilaat	Toim. Laura Buchholz	13
Uutta kirjallisuutta	”	14
Syksyn 2010 tapahtumia	”	15

FOLIUM CLASSICUM, Klassillis-filologisen yhdistyksen jäsenlehti, ilmestyy kaksi kertaa vuodessa lukukausien alussa niin painetussa muodossa kuin sähköisesti yhdistyksen kotisivuillakin. Päätoimittaja: prof. Olli Salomies; toimitussihteeri: FM Laura Buchholz.

KLASSILLIS-FILOLOGINEN YHDISTYS (KFY) on tieteellinen seura, jonka tarkoitus on herättää ja ylläpitää harrastusta antiikin kulttuuria kohtaan, edistää sitä koskevaa tieteellistä tutkimusta ja olla yhdyssiteenä tämän alan tutkijoiden ja harrastajien kesken. Tätä varten yhdistys järjestää esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia, harjoittaa julkaisutoimintaa ja edistää muillakin samanlaatuisilla tavoilla antiikin tutkimista tai tuntemista.

TOIMIHENKILÖT. Yhdistyksen puheenjohtajana toimii prof. Olli Salomies (olli.salomies@helsinki.fi), varapuheenjohtajana dos. Antero Tammisto (antero.tammisto@ide.inet.fi) ja sihteerinä / rahastonhoitajana FM Laura Buchholz (laura.buchholz@helsinki.fi). Lisäksi hallitukseen kuuluvat dos. Anneli Luhtala (anneli.luhtala@helsinki.fi) ja FM Matias Buchholz (matias.buchholz@helsinki.fi). Yhdistyksen postiosoite on Maailman kulttuurien laitos, Klassillisen filologia, PL 24, 00014 Helsingin yliopisto.

YHDISTYKSEEN VOI LIITTYÄ maksamalla jäsenmaksun tilille Sampo 800014-70979064 (viite-numero 1009) ja lähettämällä osoitetietonsa sihteerille. Varsinainen jäsenmaksu on 20 euroa, opiskelijamaksu 5 euroa.

Yhdistyksen KOTISIVUT: www.helsinki.fi/hum/kla/kfy

Puheenjohtajan tervehdys

Olli Salomies

Perinteiseen tapaan Klassillis-filologinen yhdistys toivottaa jäsenilleen hyvää syksyn alkua 2010. Alkavaa syksyä leimaa runsas *Folium Classicumin* lukijoita kiinnostavien erilaisten tapahtumien tarjonta. Olemme yrittäneet koota tähän viikkoon tiedot mahdollisimman monesta tapahtumasta. Uutuutena esittelemme myös Suomen Ateenan- ja Rooman-instituuttien toimintaa.

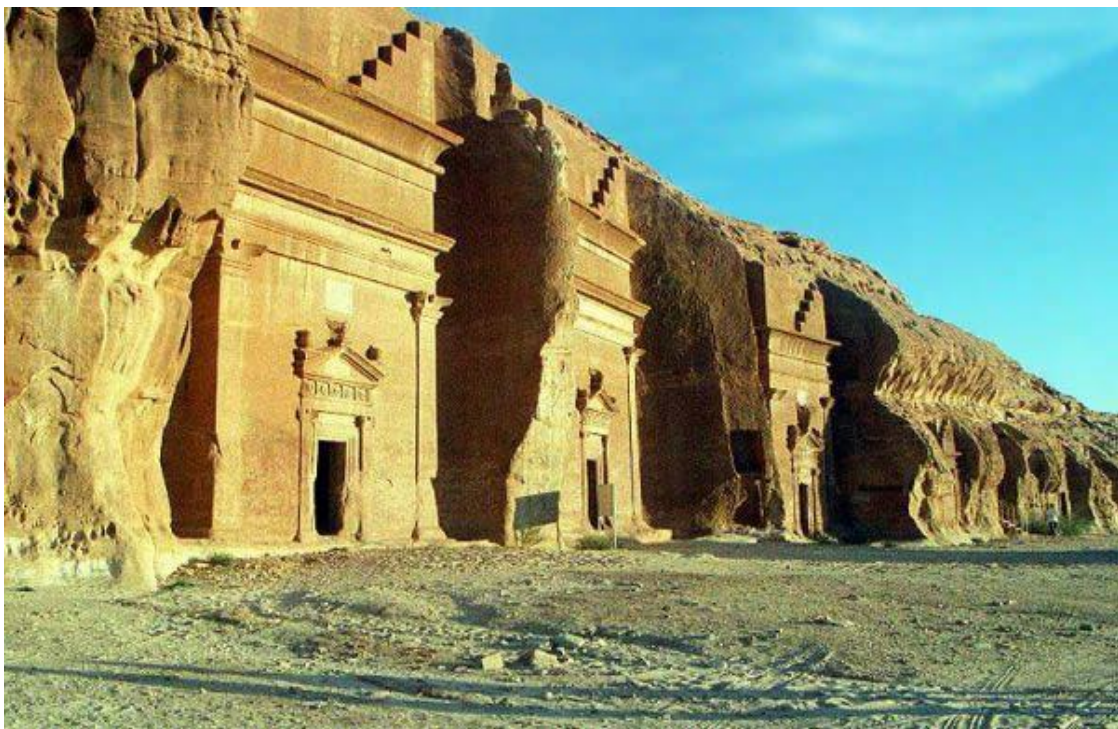
KFY:n omia esitelmätilaisuuksia järjestetään syksyllä kolme. Tiistaina 21.9. professori Michael Haslam (UCLA) pitää esitelmän aiheesta "Vergil's Georgics and Theophrastus—or not?". Professori Haslam on kutsuttu pitämään Sam Eitrem - luento Oslon yliopistossa (missä hän puhuu aiheesta "Ancient commentaries on Greek literature: problems and implications"); samalla Euroopan-matkallaan hän on ollut halukas käymään myös Helsingissä.

Professori Haslam on Kreikan kirjallisuuden tuntija ja papyrologi, ja hänen kiinnostuksensa kohteisiin kuuluu arkaainen

lyriikka, Homeros, tragedia ja hellenistinen runous. Hän on erityisen tunnettu siitä, että hän on julkaissut lukuisia kirjallisia papyruksia sarjassa *The Oxyrhynchus Papyri*.

Tiistaina 26.10. dosentti (HY) Zbigniew Fiema pitää esitelmän aiheesta "Ancient Hegra: A Nabataean-Roman Town in the Saudi Arabian Hijáz". Hegra, joka oli merkittävä keskus, sijaitsee n. 300 kilometriä Petrasta etelään. Vuodesta 2008 ranskalais-saudiarabialainen tutkimusryhmä on suorittanut siellä arkeologisia kaivauksia; dos. Fiema on osallistunut kaivauksiin johtavana arkeologina vastuualueilla 2 ja 9.

Syksyn viimeisessä kokouksessa 23.11. dos. Sari Kivistö (Tutkijakollegium) pitää esitelmän aiheesta "Titulomania ja muita oppineiden paheita 1600-1700-luvuilla". Esitelmä liittyy Kivistön työn alla olevaan kirjaan, joka käsittelee oppineiden paheita 1600-1700-lukujen latinankielisessä kirjallisuudessa. Paheiden skaala ulottui kiistelynhalusta tittelinkipeyteen ja julkaisujen tehtailusta ruokkoamattomaan ulkomuotoon.

Hautoja Hegrassa. Kuvatiedoston lähde: Wikimedia Commons.

Didon kirje Aeneaalle – epätoivon joutsenlaulu

Karoliina Ignatius

Tein keväällä 2009 latinan proseminarityöni Ovidiuksen varhaistuotantoon kuuluvan *Heroides*-runoelman seitsemännes-tä runosta, Didon kirjeestä Aeneaalle. *Heroides*, 'Sankarittaria', joka tunnetaan myös nimellä *Epistulae Heroidum*, 'Sankaritarten kirjeitä', käsittää yhteensä 21 kirjemuotoista elegisellä distikhonilla kirjoitettua runoa. Näistä 14 ensimmäistä on antiikin mytologian sankaritarten kirjeitä rakastetuilleen, jotka syystä tai toisesta ovat hylänneet heidät. Mukana ovat mm. Penelope, Briseis, Ariadne ja Dido. Runoissa 16-21 myös sankari vastaa sankarittarelle.

Heroides ei ole suhteessa niin tutkittu kuin Ovidiuksen muut, tunnetummat työt, mutta siitä on kuitenkin olemassa jonkin verran syväluotaavaa tutkimusta ja esseitä sekä perusteellisesti käsikirjoitustraditiota valottava Heinrich Dörrien editio¹. Runon 7 kohdalla tekstitraditio on erityisen mutkikas, ja tuotti paikoin suurta päänvaivaa kääntämisessä. Nimien kohdalla olen päätynyt käyttämään roomalaisia versioita, koska kyse on kuitenkin roomalaisesta kirjailijasta, ja intertekstuaaliset viittaukset kohdistuvat pitkälti Vergiliuksen *Aeneis*-eepokseen.

Didon kirje Aeneaalle kertoo Didon näkökulman *Aeneiksen* 4. kirjan tapahtumiin. Aeneas on pettämässä lupauksensa avioliitosta ja aikoo purjehtia pois Didon pyynnöistä huolimatta, jolloin Dido epätoivoissaan ja raivoissaan pystyttää itselleen rovion. Kirje on mielenkiintoinen näyte Ovidiuksen "dialogista" Vergiliuksen kanssa, ja siinä on nähtävissä Didon hahmon psykologinen kehitys Vergiliuksen tarinaan verrattuna.

¹ P. Ovidii Nasonis *Epistulae Heroidum*. Henricus Dörrie Hannoveranus ad fidem codicum edidit. Berolini et Novae Eboraci 1971.

Proseminarityöissäni käänsin runosta vain viimeisen kolmanneksen, mutta marraskuun 2009 käänösseminaaria varten käänsin koko runon. Käännöksen pohjana olen käyttänyt neljää editiota, joista kattavimpana mainittakoon Dörrien editio vuodelta 1971 sekä Lisa Piazzin vuoden 2007 editio². Haluan kiittää käänösseminaarin panelisteja prof. Mika Kajavaa, kirjailija Arto Kivimäkeä, FT Sari Kivistöä, prof. Hannu Riikosta ja prof. Olli Salomiestä sekä erityisesti dos. Anneli Luhtalaa kehittävästä palautteesta ja ohjauksesta.

² P. Ovidii Nasonis *Heroidum Epistula VII. Dido Aeneae*. A cura di Lisa Piazzini. Firenze 2007.

Dido Aeneae

Troijalainen, ota vastaan kuolevan Elissan³ laulu:
se, mitä luet, ovat viimeiset sanani.

Kun kohtalo kutsuu, kosteaan ruuhon heittäytyen
Maiandroksen⁴ kahlaamalla laulaa valkea joutsen.

En puhu siksi, että toivon sinun liikuttuvan rukouksistani: 5
jumalat vastassani lasken liikkeelle nuo rukoukseni.
Mutta nyt kun olen surkeasti kadottanut ansioni ja maineeni,
ruumiin ja sielun kunniani, sanojen menetys on pientä.

Olet kuitenkin varma, että lähdet ja jätät onnettoman Didon, 10
ja samat tuulet vievät purjeesi ja uskollisuutesi mennessään.
Olet siis varma, Aeneas, että perut lupauksesi
ja laivoillasi lähdet etsimään Italian maita,
joiden sijaintia et tiedä.

Ei uusi Karthago nousevine muureineen sinua houkuta, 15
eikä korkein valtikka, joka siirrettäisiin sinulle.

Pakenet tehtyä – tavoittelet vielä tekemätöntä:
sinun on etsittävä toista maata ympäri maailman, vaikka yhden olet jo löytänyt.
Jos löydät tuon maan, kuka antaa sen sinun hallintaasi?
Kuka on antava maansa tuntemattomalle hallittaviksi? 20
Toinen rakkaus saattaa odottaa sinua, ja toinen Dido,
jota samoin petät, lupauksesi toiselle antaen.

Milloin perustat kaupungin, joka on Karthagon vertainen, 25
ja katselet korkealta linnastasi kansaasi?
Jos kaikki tämä tapahtuisi, ja vaikka jumalat viipymättä vastaisivat rukouksiisi,
missä olisi sinulle vaimo, joka rakastaisi sinua näin?

Minä palan kuin rikillä tervatut vahasoihdut,
niin kuin pyhät suitsukkeet savuavan rovion päällä.
Aeneas on ainiaaksi piirtynyt valvoviin silmiini,
sekä päivä että yö tuovat Aeneaan takaisin mieleeni. 30

Hän on totisesti kiittämätön ja välinpitämätön lahjojani kohtaan,
ja jos en olisi houkka, haluaisin olla hänestä vapaa.
En kuitenkaan vihaa Aeneasta, kuinka paha hän minulle aikookaan,
mutta valitan hänen uskottomuuttaan, ja valitettuani rakastan vielä katkerammin.
Sääli, Venus, miniääsi, ja kovaa veljeäsi syleile, sinä Veli Amor; 35
palvelkoon hän sinun leirissäsi.

Tai anna minun, joka tämän aloitin – enkä sitä häpeä – rakastaa,
mies antakoon aiheen intohimolleni.

³ Dido.

⁴ Läntisen Vähän-Aasian pisin joki, nyk. Menderez.

Petän itseäni, ja harha häilyy edessäni:
 Luonteeltaan hän sittenkin eroaa äidistään. 40
 Sinä olet syntynyt kivistä ja vuorista ja korkeiden kallioiden
 tammista; synnyit hurjista pedoista,
 tai merestä, jonka näet nytkin tuulista kuohuvan:
 sen poikki kuitenkin valmistelet matkaa, vaikka aallot vastustavat sinua.
 Minne pakenet? Myrsky estää sinua. Olkoon rajuilma hyväntekijäni!
 Katso, kuinka kaakkoistuuli Eurus kuohuttaa ja myllertää vedet! 45
 Se, mistä mielummin sinulle haluaisin olla velassa, salli minun olla velkaa myrskylle,
 Tuuli ja aallot ovat oikeudenmukaisempia minulle kuin sinä.

En ole sen arvoinen, että viivyttäisin sinua, sinä nurjamieli,
 jotta tuhoutuisit paetessasi minua pitkien aaltojen harjalla. 50
 Vihasi käy sinulle kalliiksi,
 jos kuoleminen on sinulle vähäpätöistä, kunhan vain pääset minusta eroon.
 Jo tyyntyvät tuulet, ja samoin asettuvat aallot;
 Triton tulee meren poikki ajamaan sinisiä hevosiaan.
 Kunpa sinäkin olisit muuttuvainen kuten tuulet, 55
 ja tulet olemaankin, ellet kovuudessa voita tammea.
 Miksi luotat vesiin, ikään kuin et tietäisi, mihin järjettömät kuohut pystyvät,
 vaikka niin monesti olet kokenut niiden kauhut?
 Vaikka irrottaisit ankkuriköydet meren kutsuessa,
 kuitenkin laaja aallokko kantaa monia murheita.
 Eikä ole hyvä lupaustenrikkojien koettaa aaltojen mahtia: 60
 tuo paikka velkoo rangaistukset valapatoilta,
 erityisesti, kun rakkautta vastaan on rikottu, sillä Rakkauden äidin
 kerrotaan Cytheran edustalla alastonna nousseen aalloista.

Hävinneenä pelkään tuhoavani, vahingoittajaani pelkään vahingoittavani;
 pelkään haaksirikkoisen juovan vihaista merta. 65
 Rukoilen, elä! Siten paremmin tuhoan sinut, toisin kuin vainajana.
 Sinun pikemminkin sitten sanotaan olevan syy minun kuolemaani.
 Kuvittele, että hurja myrsky olisi ajanut sinut ahtaalle – älköön tällä enteellä olko mitään pai-
 noa! -
 mitä olisi mielessäsi? 70
 Heti paljastuvat vilpillisen kielesi valapattoisuudet,
 ja Didon kuolema troijalaisen petoksen tähden.
 Silmiesi edessä on seisova petetyn vaimosi kuva,
 suruissaan ja verisenä, hiukset hajallaan.
 Oli miten oli, sanot "Olen ansainnut tämän; antakaa anteeksi!"
 jokaisen putoavan salaman arvelet olevan sinua vastaan lähetetty. 75

Anna hieman tilaa niin meren kuin omalle hurjuudellesikin,
 turvallinen matka on oleva suuri palkinto viivytyksestä.

En kuitenkaan huolehdi sinusta: säästettäköön poika Iulus⁵!
Sinulle on kylliksi kunniaa minun kuolemastani.
Mitä on tehnyt poika Ascanius, minkä rikoksen ovat suojeleusjumalasi tehneet? 80
Aaltoko upottaa tulesta ryöstetyt jumalat?
Mutta et aiokaan ottaa heitä mukaasi, eivätkä, kuten minulle kehuskelit, sinä uskonon,
he tai isäsi ole hartioillasi levänneet.
Valehtelet kaikesta: kielesi ei näet aloittanut valehteluaan minulle,
enkä ollut ensimmäinen uhri. 85
Jos kysyt, missä on ihanan Luluksen äiti -
hän sai surmansa yksin kovasydämisen miehensä hylkäämänä.
Tämän kerroit minulle – se riitti varoitukseksi. Ansaitseen palaa:
siksi minun rangaistukseni on pienempi kuin sinun rikoksesi.

En minä epäile, etteivätkö jumalasi sinua tuomitse. 90
Poikki meren ja maan sinuun iskee seitsemäs talvi.
Kun tyrskyt olivat heittäneet sinut rantaan, otin sinut vastaan turvapaikkaani,
ja tuskin olin kuullut nimesi, kun jo annoin sinulle kuninkuuden.
Kunpa vain olisin ollut tyytyväinen kunnianosoituksiin,
ja huhu yhteisestä yöstämme olisi haudattu! 95
Tuo päivä tuhosi minut, kun äkillinen sade siniseltä taivaalta
ajoi meidät hakemaan suojaa samasta luolasta.
Kuulin ääniä, luulin nymfien itkevän:
Eumenidit⁶ varoittivat minua kohtalostani.
Määrätkää rangaistus, oi loukattu hyve ja häväisty avioliitto: 100
alistun siihen hyvin onnetonna ja häveten.

Dido ja Aeneas luolassa. Vergilius Vaticanus (Cod. Vat. Lat. 3225). 400-luvun alku.

⁵ Ascanius, Aeneaan poika

⁶ Kostottaret, erinyksit.

- Marmoritemppelissä on minulle pyhä Sychaeuksen⁷ kuva:
sitä peittävät lehdet ja valkeat taljat.
Sieltä olen kuullut tutun äänen neljästi kutsuvan minua;
hän itse heikolla äänellä puhui: "Elissa, tule!" 105
- Ei enää viivytyksiä: Tulen, tulen luoksesi Sychaeus, olenhan sinun vihitty vaimosi;
vaikka olenkin myöhässä – voi menetettyä kunniaani!
Armahda minua erheestäni: kelpo mies petti minua,
hän on syyllinen ahdinkooni. 110
Hänen jumalainen äitinsä ja ikääntynyt isänsä, pojan ylevä taakka,
antoivat minulle syystä toivoa, että mies jäisi luokseni.
Jos erehdyin, erehdyksellä on rehelliset syyt.
Jos hän olisi osoittanut uskollisuutta, ei olisi mitään kaduttavaa.
- Elämäni loppuun asti seuraa minua herkeämättä kohtalo,
joka oli ennen minua itseäni. 115
Puolisoni teurastettiin Tyroksen alttareille,
ja tästä rikoksesta suurin kiitos kuuluu veljelleni.
Minun oli lähdettävä maanpakoon, ja jätin jälkeeni mieheni tuhkat ja kotimaani,
ja pakenin kovia teitä vihollisen takaa-ajamana.
Laskin maihin tälle merensalmen rannalle, tuntemattomia ja veljeäni paeten; 120
ostin tämän rannan, jonka lahjoitin sinulle, uskon!
Perustin kaupungin ja nostatin laakeat ja leveät muurit,
herätin kateutta naapurivaltakunnissa.
Sodat riehuivat. Ne koettelivat minua, olinhan ulkomaalainen, ja vielä nainen, 125
vaivoin sain kaupungille karkeat portit ja aseet käteen.
Miellytin tuhatta kosijaa, jotka liittyivät yhteen valittaen,
että olin pitänyt jotakin muukalaista heidän aviovuoteitaan parempana.
Miksi epäröit viedä minua, köytettynä, afrikkalaiselle Iarbakselle?
Auttaisın mielelläni pahoissa aikeissasi. 130
Myös veljeni epäpyhä käsi vaatii
saada tahrautua minun vereeni, kuten miehenikin.
Laske alas jumalat ja ne pyhät, jotka kosketuksellasi häpäiset!
Ei ole hyvä, että epäpyhä oikea käsi kunnioittaa jumalia.
Jos olisit oleva tulesta paenneiden jumalten palvoja,
jumalat katuisivat tulesta pakenemistaan. 135
- Ehkäpä jätät jopa odottavan Didon, sinä rikollinen,
ja osa sinua kätkeytyy ruumiini syvyyksiin.
Onneton lapsi jakaa äitinsä kohtalon,
ja olet syntymättömän lapsesi surmaaja. 140
Luluksen veli kuolee äitinsä mukana,
ja yksi rangaistus vie meidät molemmat pois.

⁷ Didon aviomies.

”Mutta jumalani käskee minun mennä!” Toivoisin, että hän olisi kieltänyt sinua tulemastasi; silloin ei puunilaisten maa olisi joutunut troijalaisten tallomaksi.

Tämähkö jumalan suojeluksessa todella ovat sinua riepotelleet vihamieliset tuulet ja olet uupunut hurjalla merellä oleilusta? 145

Tuskin sinulle olisi kovin työlästä palata Troijaan, jos se olisi samanlainen kuin Hektorin eläessä.

Et etsi isiesi Simoista⁸, vaan Tiberin aaltoja, ja vaikka saapuisitkin paikkaan, jonne halajat, olet siellä vieras. Ja niin piiloutuu ja välttelee laivojasi kätkeyty paikka, 150 että sinun tuskin vanhuksenakaan onnistuu päästä perille.

Hyväksy mielummin myötäjäisinä nämä kansat, kunhan olet luopunut harhailustasi, ja ota vastaan Pygmalionin⁹ rikkaudet, jotka olen kuljetuttanut tänne.

Siirrä Ilion paremmalla onnella Karthagoon, ja vallitse jo kuninkuutta sekä pyhää valtikkaa! 155

Jos mielesi on kärkeä sotaan, jos lulus kysyy, mistä hänen sotaiselle sielulleen löytyisi sopivia taisteluita ja voittoja, tarjoan vihollisen voitettavaksi, eikä mitään puutu; tässä paikassa on tilaa niin rauhan laeille kuin aseillekin.

Kunhan sinä vain – kautta äitisi ja noiden nuolten, veljesi aseiden kautta, 160 kautta pakokumppaniesi, Dardanokselle¹⁰ rakkaiden jumalten minä rukoilin; selviytyköön jokainen heistä, jotka tuot takaisin kansastasi, hurja Mars, ja olkoon tuo tappiosi raja;

ja Ascanius onneikkaasti täyttäköön vuosia ja levätkööt rauhassa vanhan Anchiseen luut – 165 kunhan sinä vain armahdat kotia, joka on itsensä sinulle antanut!

Minkä sanot olevan rikokseni, paitsi että olen rakastanut?

En ole Ftiiasta tai syntyisin mahtavasta Mykenestä, eivätkä ole mieheni saati isäni asettuneet sinua vastaan.

Jos sinua hävettää, että olisin vaimosi, älköön minua kutsuttako nuorikoksi, 170 vaan emännäksi;

niin kauan kuin Dido vain on sinun omasi, hän esittää kyllä mitä vain haluat.

Minulle ovat tuttuja Afrikan rannikon pauhaavat vedet, tiettyinä aikoina ne joko sallivat tai kieltävät kulun.

Kun tuulenhenkonen antaa sinulle tietä, nostat purjeesi; nyt kevyt merilevä kannattelee rannalle nostettua laivaasi. 175

Jätä minun tehtäväkseni sään tarkkailu: kuljet varmemmin, enkä minä itsekään salli sinun jäädä, vaikka sitä toivotkin.

⁸ Joki Troijan edustalla.

⁹ Didon veli, Tyroksen kuningas.

¹⁰ Troijan kuningassuvun kantaisä, Juppiterin poika.

Myös toverisi pyytävät lepoa, ja revitty laivastosi
puoliksi korjattuna vaatii pientä viivästyä.

Ansioideni edestä, ja jos vielä jotain olen velkaa sinulle,
avioliittotoiveeni sijaan pyydän lyhyttä aikaa:
kunnes tyrskyt ja rakkaus tyyntyvät, kunnes ajan ja tottumuksen avulla
opin, miten voin urheasti kestää murheeni.

180

Jos sanot ei, on minun riistettävä henkeni,
et voi enää kauaa olla julma minulle.
Kunpa näkisit, millaiset ovat tämän kirjeen kirjoittajan kasvot:
kirjoitan, ja sylissäni on troijalainen miekka,
poskiani pitkin vierivät kyyneleet sen paljastetulle terälle,
joka pian tahrautuu kyynelten sijasta vereen.
Kuinka hyvin sopiikaan lahjasi kohtalooni!
Koristat hautani vähäisin kuluin.
Eikä nyt ensi kertaa isketä aseella rintaani:
siinä on jo raivoisan rakkauden haava.

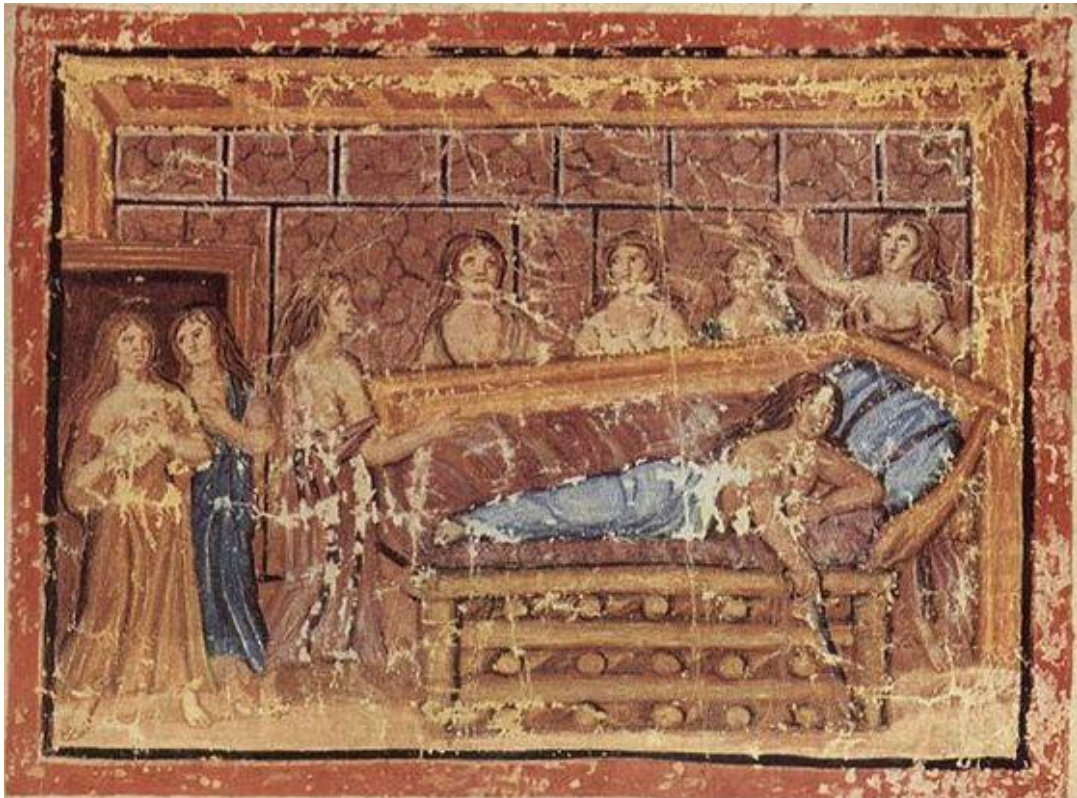
185

190

Anna sisareni, sisareni Anna, onnettoman tietoinen erheestäni,
pian annat viimeisen lahjasi tuhkilleni.
Eikä minusta rovion polttamana haudata kirjoiteta "Elissa, Sychaeuksen vaimo";
nämä säkeet kuitenkin ovat hautamarmorissa:

195

"Aeneas toi syyn ja miekan.
Dido itse oman kätensä kautta heitti henkensä."

Argeadit Anthemuksessa: Makedonia 400-luvulla eKr.

Elina Salminen

Makedonian historiaa ennen Filippos II:sta on tutkittu suorastaan hämmästyttävän vähän, osin johtuen kirjallisten lähteiden vähyydestä, osin myöhäsyntyisestä arkeologisesta toiminnasta alueella – ja osin kenties yleisen mielenkiinnon puutteesta. Vaikka Pohjois-Kreikassa suoritetaan nyttemmin ahkerasti arkeologisia tutkimuksia, antavat julkaisut valitettavan usein odottaa itseään, ja yleiskuva alueen menneisyydestä vaikuttaa joillain tavoin rikkonaisemmalta kuin vaikkapa Thessalian tai Boiotian, joita nykytutkimus innokkaasti tutkii Attikan vastapainoksi.

Kuitenkin tiedämme, etteivät Aleksanteri Suuri ja Filippos II nousseet tyhjiöstä. He olivat viimeiset ehjät lenkit sarjassa argeadeja eli (myytin mukaan) Argoksesta saapuneen Perdikkaan jälkeläisiä ja Makedonian kuningashuoneen edustajia. Herodotos ja Thukydidēs kertovat Aleksanteri I:stä, Perdikkas II:sta ja Arkhelaoksesta, joista Aleksanteri luovi ketterästi persialaisten ja helleenien välillä, Perdikkas puolestaan ateenalaisten ja spartalaisten välillä vaikuttaen samalla vallanperimyksiistojen repimän alueen, ja Arkhelaos ”järjesti asiat paremmin kuin kahdeksan edeltävää kuningasta yhteensä” (Thuk. 2,100). Arkeologian puolelta tiedämme muun muassa, että Aleksanteri I:n lyöttämiä rahoja on löytynyt merkittävässä määrin ja jo hänen aikanaan maahan joutuneina nykyisen Afganistanin alueelta saakka. Vahvat hallitsijat dominoivat sitä vähäistä keskustelua, jota Makedonian historian tiimoilta on käyty. *Peloponnesolaissodasta* voi kuitenkin onkia tietoja paitsi argeadeista myös alueen muista yhteisöistä, niiden suhteista argeadeihin ja niiden identiteetistä – joskin toki ulkopuolisen näkökulmasta.

Thukydidēs (2,99) kuvaa lyhyesti, miten argeadit nousivat valta-asemaansa ja samalla peloponnesolaissodan aikaista tilannetta alueella:

Sitalkeen sotajoukot kokoontuivat Doberokseen ja valmistautuivat hyökkäämään ylhäältä Makedonian tasangolle, jota hallitsi Perdikkas. Makedonialaisiin lasketaan myös lynkestit, elimeialaiset sekä muut vuoristossa asuvat heimot. Nämä ovat makedonialaisten liittolaisia ja alamaisia, mutta niistä kullakin on oma kuningaskunta. Nykyisen Makedonian, joka sijaitsee meren rannalla, hankkivat ja sitä hallitsivat ensimmäisinä Perdikkaan isä Aleksanteri ja tämän esi-isät, jotka olivat alun perin temenidejä Argoksesta. He ajoivat taistelussa Pieriasta pierialaiset, jotka myöhemmin asuttivat Fagren ja muita alueita Pangaion-vuoren juurella Strymon-joen itäpuolella. (Vielä nykyäänkin maa-alueita Pangaionista mereen kutsutaan Pierian laaksoksi.) Temenidit ajoivat myös Bottiaksi kutsutulta alueelta bottialaiset, jotka asuvat nykyään khalkidikeläisten naapureina. He hankkivat Paioniasta kaistaleen, joka ulottuu Aksios-joen viertä sisämaasta Pellaan ja mereen asti. He asuvat Aksios-joen itäpuolta Strymoniin asti Mygdoniaksi kutsutulla alueella ajettuaan pois heedonit. He ajoivat pois myös eordialaiset alueelta, jota kutsutaan nykyään Eordiksi. Monet eordialaisista surmattiin, mutta muutamamat heistä asuttivat Fyskan tienoon. Temenidit ajoivat pois myös almopialaiset Almopiasta. Lisäksi nämä makedonialaiset löivät muitakin heimot, joita ja joiden alueita he yhä hallitsevat Anthemuksessa, Grestoniassa, Bisaltiassa ja suuressa osaa makedonialaisten maasta. Kaikkeaa tätä kutsutaan Makedoniaksi, ja Aleksanterin poika Perdikkas oli sen kuningas, kun Sitalkes hyökkäsi.

Kuvaus hämmentää nykylukijaa. Miten "nämä makedonialaiset" (οἱ Μακεδόνες οὗτοι) voivat hallita *suurta osaa* makedonialaisten maasta (Μακεδόνων αὐτῶν πολλήν [γῆν])? Miten Anthemus, Grestonia ja Bialtia voivat kuulua "nykyiseen Makedoniaan" ja siihen, mitä "kutsutaan Makedoniaksi", mutta olla silti erillisiä "suuresta osasta makedonialaisten maasta"? Jos poimii lisäksi muita mainintoja *Peloponnesolaissodasta*, hämmennys vain kasvaa: Lynkestit luetaan ensin makedonialaisten joukkoon, mutta myöhemmin heidät mainitaan makedonialaisten rajanaapureina (ὄμορος, 4,83). Bottia, Pieria, Mygdonia, Grestonia ja Anthemus ovat osa Makedoniaa Sitalkeen lii- kuskellessa alueella, mutta välittömästi tämän jälkeen traakialaishallitsijan mainitaan hävittäneen Khalkidiketä, Bottiaa ja Makedoniaa (2,100–101).

On toki mahdollista, että Thukydides oli huolimaton tai hämmentynyt. Tiedämme kuitenkin Thukydideen olleen Traakias- sa sodan aikana, joten hänellä oli ainakin teoriassa mahdollisuus seurata Makedonian alueen tapahtumia ja tilannetta hyvinkin läheltä. Näin ollen paradokseihin täytyy etsiä muita selityksiä. Tietomme Makedonian alueen valtarakenteista ja ryhmittymistä ovat varsin vähäisiä ennen Filippos II:n aikaa, ja Thukydideen kuvausta tukevat lähinnä myöhempien piirtokirjoitusten varaan rakennetut teoriat. Kaikesta päätellen vielä Filippoksen ja Aleksanteri Suuren aikaan heimoidentiteetti oli vahva, ja se oli varmaankin vielä tärkeämpi ennen vallan keskittymistä. (Jo Aleksanteri I oli vahva hallitsija, jonka valta ulottui laajalle, mutta valtakiistat repivät ajoittain argeadeja sekä heidän hallitsemiaan alueita ennen – ja tunnetusti jälkeen – Filippoksen ja Aleksanteri Suuren.) Paremman puutteessa yhdistelemällä Thukydidestä, muita antiikin aukto- reita, myöhempiä piirtokirjoituksia, etno- grafisia paralleleja ja rajallisessa määrin arkeologista aineistoa voi esittää valistuneita arvauksia heimojen asemasta.

Niin antiikin auktorit kuin nykytutki- jatkin jakavat Makedonian vuoristoiseen Ylä-Makedoniaan ja Ala-Makedoniaan eli keskustasankoon. Näissä puolestaan on arveltu olleen erilainen hallintorakenne: vuoristoseuduilla jo vaikeiden kulkuyhteyk- sien ja paimentolaiselämän vuoksi heimot olivat itsenäisempiä ja asuttivat kenties ku- kin laajempia alueita; Ala-Makedoniassa sen sijaan asuttiin poliiksissa, jossa valta keskittyi tiiviimmin ja yksiköt olivat pienempiä. Toi- saalta tasankoalueet oli helpompi integroida tiiviimmin argeadien kuningaskuntaan. Ar- keologinen aineisto (joskin yhä vajavainen) viittaa siihen, että rakennukset olivat pysy- vämmistä materiaaleista tasankoalueilla ja näin ollen kenties edustavat keskittyneem- pää ja staattisempaa asutusta kuin jälkiä jät- tämättä kadonneet rakennukset Ylä- Makedoniassa. Thukydideen kuvaus, jossa vuoristoheimot ovat ajoittain liittolaisia omine kuninkaineen, ajoittain vihollisia, tukee tätä jakoa. Tällaiset vaihtelevat liitto- laissuhteet eivät ole vieraita antiikin Krei- kassa. Kauempaa haettu mutta topografi- sesti osuva rinnastus on Skotlanti, jonka ylämailla todellinen valta säilyi klanipäälli- köillä vielä satoja vuosia muodollisen vallan keskityttyä alamaille ja Englantiin; sodassa ylämaiden joukot saattoivat olla tärkeä apu ja liittolainen, mutta välillä ne saattoivat ryhtyä kapinaan tai toimia itsenäisesti muo- dollisesta vallasta välittämättä.

Poliittisella tai hallinnollisella tasolla ti- lanne siis eli, eittämättä osin argeadien so- taonnesta riippuen. Thukydides tekee sel- väksi, että alueella oli muitakin valtakeskit- tymiä ja hallitsijoita kuin argeadit kuningas- kuntineen; *Peloponnesolaissodan* avulla voim- me jopa osoittaa tiettyjä ajanjaksoja, jolloin tietty alue oli – tai ainakin toimi – autono- misesti ja piirtää hahmotelmia Makedonian kuningaskunnan hallitsemista alueista. Vai- keampaa ellei mahdotonta on selvittää, mi- ten lynkestit, pellalaiset tai toisaalta ateena- laiset tai epeirolaiset hahmottivat Make- doniassa asuvien identiteetin ja vertaisryh- mät. Myöhemmiltä ajoilta tiedämme, että

Makedonian alueen asukkaaseen voitiin viitata "Eidomeneen makedonialaisena", "Makedonian eordilaisena" tai yksinkertaisesti "makedonialaisena" riippuen paitsi siitä, sijaitsiko piirtokirjoitus Makedoniassa myös siitä, kuinka tunnettu kaupunki tai kylä oli Makedonian sisällä. Tämä ei ole yllättävää; on lähes truismi todeta, että identiteetti on liukuva ja tilannesidonnainen. Kiintoisampi on kysymys siitä, heijasteliko kielenkäyttö polis–heimoalue -jakoa. Pikaisen vilkaisun perusteella Thukydideen käytännöt vaihtelivat: oman aikansa tapahtumia kuvatessa hän mainitsee Ala-

Makedoniasta lähinnä kaupunkeja ja Ylä-Makedoniasta heimoalueita, mutta ylläolevassa historiallisessa kuvauksessa käyttää yleisempiä "maantieteellisiä" termejä sekä Ylä- että Ala-Makedoniasta. Tämäkin on kuitenkin kysymys, johon voisi perehtyä tarkemmin.

Monet näistä kysymyksistä saattavat jäädä vaille vastausta todistusaineiston puuttuessa, mutta tilaa tutkimukselle olisi. Sekä identiteetin että aluetutkimus ovat trendikkäitä tutkimusaiheita juuri nyt, joten toivottavasti Makedonian-tutkimuskin edistyy näiden siivellä.

Keväällä 2010 palkitut ylioppilaat

Latinan lyhyemmän oppimäärän *laudatur*

Jenni Hautamäki
Ella Kiviniemi
Tatu Nissinen
Mikko Perttunen
Tuulikki Romu

Lohjan yhteislyseon lukio
Puolalanmäen lukio, Turku
Ressun lukio, Helsinki
Oulun lyseon lukio
Turun klassikon lukio

Latinan lyhyemmän oppimäärän *eximia cum laude approbatur*

Matti Granroth
Miikka Kilkkilä
Suvi Lamminen
Lauri Marjamäki
Essi Salmenkivi
Henri Välikangas

Ressun lukio, Helsinki
Lahden yhteiskoulun lukio
Tiirismaan lukio, Lahti
Lahden yhteiskoulun lukio
Tiirismaan lukio, Lahti
Porin lyseon lukio

Uutta kirjallisuutta

Koonnut Laura Buchholz

Kaunokirjallisuutta

Bo Carpelan: *Gramina. Marginalia II till Horatius, Vergilius och Dante. / Gramina. Reunamerkitöjä Horatiuksen, Vergiliuksen ja Danten runouteen.* Suom. Kaj. Westerberg. Schildts / Otava 8/2010.

Maija-Leena Kallela & Juhani Sarsila: *Ne mainiot helleenit - Tarinoita antiikin Kreikasta / The Good Old Hellenes - Tales from Ancient Greece / Hellenes illi eximii - Anecdota antiqua Graeca.* 2010.

Tietokirjallisuutta

John Haldon: *Bysantin historia.* Suom. Kaisa Sivenius. Gaudeamus 2010.

Alkuperäistekstien suomennoksia

Keisari Augustus: *Yksinvaltiaan elämä ja teot.* Suom. Pekka Tuomisto. Basam Books 2009.

Tacitus: *Taistelu keisarivallasta. Rooman historia 69–70 jKr.* Suom. Heikki Laakkonen ja Kalle Korhonen. Gaudeamus 9/2010.

Tertullianus: *Apologeticum. Kristinuskon puolustus.* Suom. Juha Pihkala. Kirjapaja 8/2010.

Lasten ja nuorten kirjat

Arto Kivimäki: *Sankarien aika. Antiikin taruja lapsille.* Osa 2. Kuvittanut Camilla Pentti. Teos 2010.

Rick Riordan: *Jumalten taistelu. Percy Jackson 5.* Suom. Ilkka Rekiaro. Otava 6/2010.

Suomalaistutkijoiden kansainvälisiä monografioita

Ria Berg: *Il mundus muliebris nelle fonti latine e nei contesti pompeiani.* Diss. Helsinki 2010.

Maijastina Kahlos: *Vettio Agorio Pretestato: una vita senatoriale nella transizione* (con un saggio introduttivo L. M. A. Viola; traduzione di Giuliana Bartoli). Victrix Edizioni, Forlì, 2010.

Sari Kivistö: *Medical analogy in Latin satire.* Palgrave Macmillan, Basingstoke 2009.

Heikki Solin (a cura di): *Le epigrafi della Valle di Comino. Atti del sesto convegno epigrafico Cominese. (Atina, Palazzo Ducale 31 Maggio 2009).* Associazione "Genesi", Alvito, 2

Mahdollisista puutteista tai tulossa olevista kirjoista pyydetään ilmoittamaan Folium Classicumin toimitussihteerille Laura Buchholzille (laura.buchholz@helsinki.fi).

SYKSYN 2010 TAPAHTUMIA

Suomen Ateenan-insituutin ohjelmaa

Ti 21.9. klo 18 Dr. Ann Brysbaert (Ateena): *Experimental archaeology*.

Ke 22.9. klo 18 Prof. Paula Loikalan (Università di Bologna) toimittaman teoksen *Cronache di viaggiatori italiani in Finlandia* (Arachne editore) esittelytilaisuus.

To 7.10. Dos. Riitta Oittinen (TaY, HY): *The verbal, visual and oral in picture books*.

To 18.11. Johannes Sundwall -luento prof. Cynthia W. Shelmerdine (University of Texas, Austin): *Mediterranean syllabic writings – new evidence*.

To 30.9. – la 2.10. Kongressi *The Ottoman Past in the Balkan Present: Music and Mediation* yhteistyössä Department of Turkish and Modern Asian Studies (University of Athens) kanssa. Kongressin ohjelma on luettavissa osoitteessa <http://conf2010.turkmas.uoa.gr>

Suomen Rooman-instituutin ohjelmaa

Ke 6.10. klo 18 prof. Francesco Scorza Barcellona (Università di Roma Tre, Tor Vergata): *Figure di martiri cristiane nelle più antiche passioni dell'Africa latina (III-V secolo)*.

Ke 17.11. klo 18 keskustelu teoksesta: prof. Maurizio Bettini, *Affari di famiglia. La parentela nella letteratura e nella cultura antica*. (il Mulino 2009), keskustelemassa dott. Donatella Puliga, dott. Svetlana Hautala ja prof. Maurizio Bettini.

Ke 1.12. Seminaari: *Children in Roman and Medieval Context*, Prof. Christian Laes, Dr. Ville Vuolanto, Dr. Sari Katajala-Peltomaa, Dr. student Jenni Kuuliala.

Villa Lanten ja Norjan instituutin yhteistyönä kokoontuu pohjoismaalais-amerikkalais-italialainen IANICVLVM WORKSHOP. Se on doktorandeille ja tutkijoille avoin kerran kuussa kokoontuva seminaari.

KFY:n kokoukset

Tue 21.9. at 6.15. p.m.: prof. Michael Haslam (University of California, Los Angeles): *Vergil's Georgics and Theophrastus—or not?* University of Helsinki, Main building, aud. IX.

Tue 26.10. at 6.15 p.m.: dos. Zbigniew Fiema (HY): *Ancient Hegra: A Nabataean-Roman Town in the Saudi Arabian Hijâz*. University of Helsinki, Main building, aud. II.

Ti 23.11. klo 18: dos. Sari Kivistö (Tutkijakollegium) *Titulomania ja muita oppineiden paheita 1600-1700-luvuilla*. Helsingin yliopiston päärakennus, aud. II.

Muita tapahtumia

La 2.10. klo 10.15: FM Eeva-Maria Viitanen väittelee Helsingin yliopistossa aiheesta *Locus Bonus - The Relationship of the Roman Villa to its Environment in the Vicinity of Rome*. Vastaväittäjänä prof. Nicola Terrenato (University of Michigan, Ann Arbor). Helsingin yliopiston päärakennus, aud. XV.

Ti 5.10. klo 18.15: FM Johannes Koskenniemi: *Tithonos-laulu: vanhan Sapfon valitusvirsi?* Paideian yleisöluento. Turun yliopisto, päärakennuksen luentosali 2.

28.-29.10: ΕΙΚΟΝΟΠΟΙΪΑ. *Digital imaging of ancient textual heritage: technological challenges and solutions*. Symposium organized by the Centre of Excellence (Academy of Finland) "Ancient Greek written sources" in Helsinki, National Library (Yliopistonkatu 1), Auditorium.

To 4.11. klo 18.15: FM Sanni Aava: *Filostratos vanhemman Eikones lähteenä antiikin maalaustaiteesta*. Paideian yleisöluento. Turun yliopisto, päärakennuksen luentosali 2.

Ke 10.11. klo 18.00: FM Saara Kauppinen: *Dialogimuoto kreikankielisissä epigrammeissa*. Symposion ry:n juhluvuosiluento. Olutkellari Helsinki (Hallituskatu 3, Helsinki).

La 27.11.: FM Sanna Lipponen väittelee Oulun yliopistossa aiheesta *Textile-making in central Tyrrhenian Italy from the final Bronze Age to the Republican period*. Vastaväittäjänä Margarita Gleba (University College of London).

Pe 10.12. klo 10.00-14.00 *Turun yliopiston Klassilliset kielet ja antiikin kulttuuri 50 vuotta* -juhlaseminaari. Luentosali XXVII (Juslenia).

*Lisää tapahtumia ja tarkempia tietoja KFY:n kotisivuilla:
www.helsinki.fi/hum/kla/kfy*